

Bokmeldinger

OLAV HAMMER: *På spaning efter belbeten. New Age – en ny form for folktro?* Wahlström och Widstrand, Stockholm 1997, 361 s.

AUDHILD SKOGLUND: *Jakten på en indre Gud. New Age som religionsform og samfunnsstrømning.* Cappelen, Oslo 1999, 205 s.

Det er ikke stort mer enn 20 år siden new age-begrepet ble allment kjent, men er nå på alles lepper. Bøker om emnet utgis på rekke og rad. Men vinklingene og konklusjonene går i alle retninger. Disse to bøker – av en svensk religionshistoriker og en norsk folklorist - illustrerer tydelig dette sprik.

Begge bøkene sier de vil gi en nøktern beskrivelse og holde en viss kritisk avstand til stoffet. Hammers bok lever best opp til dette ideal, og må vel kunne ses på som et skandinavisk standardverk om new age. Skoglunds framstilling, derimot, skjemmes av en vingling mellom saklige beskrivelser og kåserende meningsytringer. Hun har sterke meninger, hun synser og sender, men har ikke alltid så sterk dokumentasjon. Litteraturlisten er lang, men noe tilfeldig. En norsk framstilling burde i de minste fått med seg det viktigste av norsk litteratur om new age: doktoravhandlingene om emnet (Aadnanes og Salomonsen), Sveinalls to bøker, undertegnedes bidrag, samt artikler av ulike forfat-

tere i diverse fagtidsskrifter. H. Hognestad er omtalt (som «new-age-prest»), men uten at hans viktigste new-age-bok, «Morgendemring», nevnes. Store internasjonale new-age-forfattere, streifes overflattisk (David Spangler) eller glemmes helt (Marilyn Ferguson). Skoglunds bok har i det hele tatt et journalistisk preg med dets svakheter og styrke. Hver gang relasjonen til kristendommen berøres, er hun på tynn is. Sjelevandringslæren blir forståelig i Vesten på bakgrunn av at kristendommen «prediker ideen om et fundamentalt skille mellom kropp og sjel» (s. 35). Hognestads tilbakevending til prestejteneste forklares ene og alene med at vi har fått en tid «med større religiøst slingsmonn» (s.131). Men det må sies at mange iakttagelser er trefende, spesielt angående de trender i tiden som «produserer» new age. Og hun har et godt blikk for det som finnes av new age i media. Som en velskrevet og lettlest innføring i emnet er boka til tider glimrende. Hun sender veldig godt mye av det som er nerven i new-age-fenomenet. Allikevel blir hennes siste konklusjon merkelig når hun hevder en slags rasjonalisme og logikk som den egentlige drivkraften i new age, «en ytterst rasjonell religionsform» (s.185). Hammer sier tvert imot i sin bok at problemet med new age er fraværet av det rasjonelle element, og ser for seg en beklagelig kulturkløft mellom new age og samfunnet for øvrig på grunn av nettopp dette.

Overraskende er det å konstatere at ingen av bøkene går skikkelig inn i legitimeringsproblematikken vis a vis den herskende religion i samfunnet, nemlig kristendommen. Selve Kristus-begrepet i nyreligiositeten, som er så sentralt i new age-bevegelsens selvpresentasjon, berøres nesten ikke. Hammer kommer nærmest i og med at han nevner at selve new age-tankegangen kan føres tilbake til *The Aquarian Gospel of Jesus the Christ* fra 1907. Men noen forfølgelse av denne tematikk fram mot vår egen tid uteblir. Desto mer merkelig er dette ettersom selve hovedperspektivet i begge bøkene er å gripe new age som en folkelig kulturytring. New age-bevegelse

sens legitimeringsforsøk vis a vis tidens vitenskapstro - modernismen - kommenteres flittig av begge forfattere, side opp og side ned. Likeledes kommenteres pluralismen og postmodernismen. Men new age-bevegelsens forsøk på å presentere seg selv med den sanne forståelse av «Jesus» (som opplyst mester) og «Kristus» (som allestedsnærværende energi) - i bevisst opposisjon til Kirkens tilstivnede dogmer - berøres kun overflatisk. Man mister dermed en av de viktigste nøklene til å tolke new age som et aktuelt kulturfenomen og til å forstå den som det den først og fremst vil være: en alternativ-bevegelse.

Arild Romarheim

HÅKAN GRANBERG: «*Church Planting Commitment*»

På 1990-tallet ble det plantet ca. 250 nye kristne menigheter i Hongkong, et høyere antall enn i tidligere sammenliknbare perioder. Oppblomstringen i menighetsplanting fant sted i løpet av de siste årene før Hongkong ble gjenforent med China og kan nok til en viss grad sies å være stimulert av den forestående gjenforeningen.

Håkan Granberg har studert denne menighetsplantingsprosessen fram mot 1997 i sin doktoravhandling «*Church Planting Commitment*». Han kjenner situasjonen inngående etter å ha arbeidet som misjonsprest i Hongkong i ti år, fra 1986 til 1996. I løpet av den perioden var han selv aktivt engasjert i menighetsplanting. Granberg har studert menighetsplanting som en indrekirkelig prosess og i forhold til den sosiale og politiske konteksten i Hongkong gjennom disse historisk betydningsfulle årene.

Granberg har foretatt et solid empirisk studium av emnet. Han har foretatt intervjuer med et representativt kirkeledere, ledere av parakirkelige organisasjoner, teologiske lærere, prester og forstandere, lekfolk aktive i menighetsplanting, og nye kirkemedlemmer. Menighetene som er valgt tilhører og avspeiler så godt som hele det kirkelige spektret. Utvalget inkluderer både den katolske og et

bredt utvalg av protestantiske tradisjoner, både kinesiskspråklige og fremmedspråklige menigheter, utvalgt etter graden av engasjement i menighetsplanting. Av de forskjellige modeller for kontekstualisering har han valgt å holde seg til den syntetiske, da han finner at denne kommer best til rette med den komplekse situasjonen i Hongkong.

Metoden er interdisiplinær og grunnet på den såkalte «grounded theory approach». Denne metoden kan beskrives som en kvalitativ forskningsmetode som bruker et systematisk sett med prosedyrer for å utvikle en induktivt basert teori om et fenomen. De resultater man etter hvert kommer fra til danner grunnlaget for teoretisk formulering av emneområdet. Metoden er aksjons- og interaksjonsorientert med vekt på prosesser, hensikt, feilslette forsøk og forhold som innvirker på aksjon og interaksjon, enten ved å legge til rette for eller å hemme den.

Granberg finner at «commitment» er et nøkkelord for å forstå menighetsplantingsprosessen. Ordet som brukes på kinesisk betyr direkte oversatt til norsk «varmt hjerte». «Engasjement» er trolig den mest dekkende begrepet på norsk. Dette engasjementet studeres ut fra ulike synsvinkler; åndelig engasjement, en engasjert kjerne, engasjering av nye medlemmer, en engasjert kirke og engasjement i kontekst. Granberg har godt kjennskap til stoffet og gir en oversiktlig innføring. Boka er velsk-

revet og språket stort sett lett tilgjengelig.

Kontekstuelle forhold blir presentert og drøftet slik at leseren kan følge med i tankegangen og øke forståelsen av forholdene. Jeg vil her bare nevne hvordan gjenforeningen med China virket inn på menighetsplantingen før og etter 1997, sammenhengen mellom høye eiendomspriser og tendensen til å legge menighetskirker sammen med institusjoner som skoler, sosialsentre og sykehus, og samvirket mellom kinesisk tradisjon og velfungerende ledelsesstrukturer.

Leseren vil like fullt kunne finne mangt av høy relevans for vår egen norske kirkelige situasjon. Jeg vil her særlig nevne: betoningen av engasjement i menighetsplanting, nødvendigheten av å være bevisst og ta konsekvensen av konteksten, fellesskaps- eller enn individorientert, drøftelsen av forholdet mellom «søndagsmedlemmer» og «disipler».

Granberg gir også et verdifullt bidrag til kirkevekstdebatten, ikke minst gjennom hans vektlegging av fellesskapets betydning og hans drøftelse av problemområdet rundt «homo-genous units», «multiple target groups» og multi-kulturelle menigheter.

Granberg har gått nøye igjennom sitt materiale. Leseren kan til tider nesten overveldes av ansamlingen av fakta. Vi får likevel heller liten hjelp til å bedømme relevansen av stoffet. Materialet kunne med fordel blitt mer brukt til re-

fleksjoner. Analyse og refleksjoner finnes, men kunne gjerne blitt løftet tydeligere fram og betydningen av funnene drøftet grundigere.

Jeg savner særlig en grundigere refleksjon over hvorvidt det er tale om virkelig vekst gjennom at nye blir vunnet, bevisstgjøring/aktivisering av mer passive kirke-medlemmer eller en ren forskyvning av medlemmer fra en menighet til en annen.

Videre savner jeg en nærmere drøfting av om i hvor stor grad den selvforståelsen vi blir presentert for, stemmer med virkeligheten. Stemmer terrenget egentlig med det kartet vi får tegnet så levende? Til tider skulle jeg ønsket en noe større kritisk distanse til stoffet.

Endelig ville jeg gjerne ha sett en mer inngående drøfting av hvilke faktorer som bidrar til og hvilke som hemmer kirkevekst, om man kan avlese et entydig bilde ut av materiale. Kan resultatene samles opp i visse modeller? Finnes det noen typiske trekk på hvordan de forskjellige faktorer fungerer i forhold til hverandre? Hvilke faktorer synes å bidra til menighetsvekst? Hvilke faktorer er ambivalente? Hvilke faktorer kan være hemmende eller bidra til utvekster og en uheldig utvikling? Dette er noen av de spørsmålene jeg skulle ha ønsket å få et tydeligere svar på ut fra materialet.

Disse svakhetene henger etter mitt syn sammen med at Granberg har valgt en temmelig rendyrket deskriptiv metode. Dette er fullt

ut legitimt, men jeg skulle likevel gjerne sett at han i større grad hadde benyttet materialet til videre drøftelser og noe klarere konklusjoner, noe som burde være fullt mulig også med hans metodevalg. Slik det nå er, må slutningene i litt for stor grad letes fram av leseren selv.

Personlig hadde jeg også gjerne sett de kinesiske termene gjengitt med tegn, ikke bare med lydskrift. Slik ville boka blitt mer anvendelig for ikke kantonesisk talende kinesere og også vært til hjelp for oss andre som ikke er så vel bevandret i kantonesisk. Dagens datateknologi skulle gjøre det fullt mulig, om enn utgivelsen nok ville bli noe mer komplisert dyrere.

Granberg har levert et verdifullt bidrag til forståelsen av kirkevekst og til nødvendigheten av «de brennende hjerter», engasjement i menighetsplanting. Han demonstrerer sammenhengen mellom kontekstualitet og sunn kirkevekst. Samtidig som konteksten er tydelig og spiller en vesentlig rolle, er studiets relevans ikke begrenset til den spesielle konteksten. Hongkongs mangekulturelle samfunn og spesielle situasjon som bru mellom øst og vest, sammen med forfatterens forståelse samspillet mellom engasjement, kontekstbevissthet og kirkevekst, gjør at boka kan leses med utbytte langt ut over rekkene av mennesker med spesiell interesse for Hongkong og det kinesiske folk.

Rolv Olsen

CHRISTIAN A SCHWARZ: *Naturlig kirkevekst*. Norsk utgave, Bodø 1998

Spørsmålet om kva som får kyrkjer og menigheter til å veksa, blir stilt med stadig sterkare styrke etter som fleire og fleire kyrkjer opplever det motsette. Det blir vanskelegare og vanskelegare å samle folk til kyrkje bare på grunn av tradisjon og tilhørighet.

Svara og løysingane vi blir presenterte for, er mange, ulike og til dels så motsetningsfulle at det av og til blir freistande å ironisera litt over dei: Enten det er meir ånd og åndens fylde, eller det er omlegging av musikken; enten det er nye folkelege tilnærmingar eller det er betre preiker; noen har foreslått nye gudstenesteformer som løysinga, andre igjen trur at dersom vi vender tilbake til ny «åndelighet» og svarer på den åndeleg lengsel gjennom meditative preiker og åndsfulle (les: stemningsfulle) liturgiar, vil løysinga vera funnen.

Dei meir radikale (les: konservative) avviser heile spørsmålet: Det er ikkje noe problem at folk i aukande grad uteblir frå gudstene-sta. Vår oppgåve som kyrkjer er å forvalta tradisjonen så godt som råd, og vidareføra alt vi gjer i tråd med det vi har fått oss overlevert. Om folket så vel å ikkje komma, er det deira eiga sak. Det viktige for kyrkja er å halda på tradisjonane: Ho lever av dei.

Annleis og eksklusivt

I siste nummer av NoTM var saka studert frå noen andre sider: Reidar Hvalvik reflekterer over «hvorfør og hvordan kirken ekspanderte i de første århundrer», og hans konklusjonar er – noe forenkla – at kyrkja sin vekst i tillegg til å følge den naturlege folkeveksten, i hovudsak heng saman med følgande faktorar:

- Meir vanlege folk sin måte å vera kristne på enn organiserte misjonstiltak
- Innholdet i kristendommen var svar på spørsmål som låg i tida
- Sosiale fellesskap oppstår blant og rundt dei truande
- Sosiale konsekvensar av kristen tru og kyrkje på lengre sikt

Det som ikkje blir fanga av dette, og som kanskje heller ikkje lar seg fanga av forklaringsmodellar, er korfor kristendom i løpet av ein generasjon fekk ei dominerande rolle i enkelte samfunn, medan det andre stader tok langt lengre tid. Det svarer til situasjonen i Afrika for ca 100 år sidan; der fann det stad ein vekst som må karakteriserast som eit hopp framover, meir enn ein gradvis auke. Sjølv om det er søkt fleire forklaringsgrunnar på dette, og mykje sikkert inneheld viktige element, fangar heller ikkje det heile røyndommen.

Boka som eg her omtalar, er i same situasjonen. Ho analyserer på truverdig og spennande måte det som skjer når menigheter veks. Men heller ikkje denne boka fangar heile røyndommen. Likevel er det verdt å bruka boka som

instrument og målereiskap; som korrektiv og inspirasjon til endring. *Vekst er viktig*

Bak denne boka og det konseptet som her skal presenterast, er prega av ei overtyding om at det er viktig at kyrkjer veks også i tal: At stadig fleire menneske blir innlemma i eit aktivt forhold til ein kyrkjelyd der evangeliet blir forkynt klart og utfordrande. At kyrkjer så å seia blir stadig større og betre. Christian Schwartz er mannen bak dette prosjektet. Han har i noen grad europeisert kyrkjevekst-tenkinga frå amerikansk relativt eindimensjonal vekstfilosofi, og gitt det ein del nye nyanseringar.

Men Schwarz har halde fast på ei sterkt og tydeleg overtyding om at det ligg i kyrkjens natur å fremja vekst, også talmessig vekst: Det ligg i kristendommen sin grunnleggande natur at vi vil at menneske skal finna tru og høyra heime i kyrkja. Kyrkja vil at menneske skal. Hans er tysk luthersk teolog, men har henta mange av sine impulsar frå amerikanske teologi.

Kanskje kan ein retta kritiske innvendingar mot Schwartz for å vera vel amerikanisert i si tilnærming. Men det blir litt overflatisk. Schwartz har arbeidd grundig med å analysere vilkår for talmessig vekst og åndeleg vekst i kyrkjer over heile verda. Og hans enkle svar er at det finst inga enkel oppskrift for vekst. Det er ikkje noe enkelt-tiltak som kan gjerast, og vips veks kyrkja.

Styrken med denne boka er at han påviser at vekst og liv heng saman. Truverde og trivsel er det som normalt legg grunnlag for vidare vekst talmessig auke i kyrkjer og menigheter.

Heile boka, som er ganske kort og enkel i si oppbygging, går ut på å visa dette, og at skal det skje, må noen grunnleggande vilkår må vera til stades. Det er ei lang rekke faktorar, og totaliteten av dei vil vera avgjerande for korleis det går. Med andre ord er hans konklusjon at for at kyrkjer skal veksa, må ein gjera ein god jobb på ei heil rekke område: Tydeleg pastoral leiarskap,⁸ ryddig organisasjon, nådegaver og aktivt lekfolk, tydeleg teologi, inspirerande gudsteste, gode samarbeidsrelasjonar og aktiv satsing på smågrupper er dei åtte punkta han framhever som grunnleggande føresetnader for vekst.

Dette høyrer både enkelt og handterleg ut. Og styrken med heile prosjektet hans er nettopp den breie og oversiktelege tilnærminga. Her er det faktisk ein del god inkarnasjonsteologi for alle. På den andre sida er dette bare ein grunnlagsanalyse, kvar kyrkjeleiar og menighetsprest må laga sitt eige program på bakgrunn av denne analysen. Rett nok tilbyr Schwartz også eit opplegg som ein kan følge for å utvikla kyrkjer på alle desse punkta. Men uansett kjem ingen utanom grundig jobbing lokalt.

Dette er ei bok som faktisk kan inspirera og provosera til nytt ar-

beid og ny tenking om å arbeida med kyrkje og lokalmenighet.

Samtidig fangar ho ikkje opp heile biletet. Det er ikkje alltid slik at vekst kan skje ved hjelp av system. Noe ligg utanom vår kontroll. Det skjer til tider ein snunad vi ikkje kan forklara.

Men det ligg utanfor perspektivet i denne boka som i det hele tatt er nyttig og inspirerande lesing, til refleksjon og ny innsikt for den som ikkje alt har alle svara.

Kjetil Aano